

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلسله آداب اسلامي ۶

بسم الله الرحمن الرحيم

باید هنگام قضای حاجت در فضاهای باز از سه مورد خودداری کند، چون پیامبر ﷺ فرموده است: «از قضای حاجت در موارد سه گانه خودداری کنید: مدفوع کردن در ورودی راهها، و وسط راهها و سایه درختان». (به روایت ابوداود (۲۶) و آلبنی گفته است که حدیث حسن است.)

و همچنین جاهایی که مردم در زمستان زیر آفتاب می ایستند بر آنها قیاس می شود (که نباید در این مکانها نیز قضای حاجت کرد).

از ادرار کردن در آبهای راکد نهی شده است، به خاطر حدیث: «پیامبر ﷺ از ادرار کردن در آب راکد نهی کرده است». (به روایت مسلم (۲۸۱). و (از جمله فتاوی شیخ عبدالعزيز بن باز) : این است که جایز نیست در چاه و همچنین (بانیو و حوض) حمام ادرار کرد، بشرط اینکه دهانه آن بسته باشد، چ و حکم آب راکد را دارد، مگر اینکه مجرای آب را باز کند.)

وقتی در فضای باز قصد قضای حاجت کرد، باید دور شود. به خاطر حدیث مغیره بن شعبه که در صحیحین آمده است و می فرماید: «آن قدر دور شد که از دید من مخفی شد و آنگاه قضای حاجت کرد». (به روایت بخاری (۱۳۷/۱)، مسلم (۲۳۰/۱). یعنی رسول الله ﷺ).

باید لباسها را بالا نزنند تا به زمین نزدیک نشود (زادالمعاد (۱۷۴/۱)). تا عورت شخص آشکار نشود.

و این از جمله کارهای پیامبر ﷺ است. همچنان که انس رضی الله عنه ذکر کرده است. (به روایت ابوداود و الترمذی).

مکروه است هنگام ورود به دستشویی با چیزی وارد شود که ذکر خدا روی آن باشد. (به حدیث انس رضی الله عنه استناد کرده اند، که پیامبر ﷺ هنگام ورود به دستشویی انگشترش را بیرون می آورد.

ابوداود (۱۹)، ترمذی (۱۷۴۶)، النسائی (۱۷۸/۸)، ابن ماجه (۱۱۰/۱)، حاکم (۱۸۷/۱) و بیهقی (۹۵/۱) و ابن قیم در تهذیب السنن (۳۱-۲۶/۱) حدیث را ضعیف دانسته است. و این ذکر معروف نیست هر چند که (محمد رسول الله) یکی از شهادتین می باشد، ولی مانند تسبیح و تهلیل نمی باشد. بنابراین کسانی که حدیث را صحیح دانسته یا آن را حسن دانسته اند (ترمذی و حاکم) قابل به کراهت هستند. و کسانی که آن را صحیح ندانسته اند قابل به عدم کراهت هستند، ولی بهتر است با اشیایی که ذکر بر آنها نوشته شده، وارد نشود برخلاف قرآن که با آن نباید وارد دستشویی شد. (شرح الممتع ۶۰/۱).

از قضای حاجت در فضای باز رو به قبله یا پشت به آن نهی شده است. ولی داخل ساختمان جایز است، چون پیامبر ﷺ فرموده است: «وقتی یکی از شما قصد قضای حاجت کرد، نباید رو به قبله یا پشت به قبله باشد، بلکه به طرف شرق یا غرب قضای حاجت کند». (به روایت بخاری (۱۴۴)).

مستحب است که هنگام ورود به دستشویی با پای چپ وارد شود و هنگام خروج با پای راست خارج شود. این مسأله قیاسی است تقدیم پای راست از باب تکریم است، ولی پای چپ عکس آن است (الشرح الممتع ۸۱/۱). و هنگام ورود «بسم الله» آلبانی آن را در الارواء (۸۹-۸۸/۱) صحیح دانسته است. (بگوید. و همچنین سنت است که بگوید: «أعوذ بالله من الخبث والخبائث» (بخاری (۶۷/۱) و مسلم (۲۸۳/۱)). و هنگام خروج بگوید: «غفرانک». (به روایت امام احمد (۱۵۵/۶) و دیگران. (و مستحب است که این کار را در صحرا نیز انجام بدهد. یعنی هنگام نشستن ذکر دخول به دستشویی را بگوید، و هنگام برخاستن ذکر خروج را بگوید. (کسی که در ورود دعا را فراموش کرد و بعد حین قضای حاجت یادش افتاد چکار باید بکند. ابن حجر می گوید: فقط قلب کفایت می کند و زبان لازم نیست.)

هنگام قضای حاجت باید خود را از دیدها پنهان کرد،

چون از مغیره بن شعبه در صحیحین روایت شده است که پیامبر ﷺ فرمود: «آن قدر دور شد که از دید من مخفی شد و آنگاه قضای حاجت کرد». (بخاری (۱۳۷/۱) و مسلم (۲۳۰/۱))

ادرا کردن با حالت سرپا (به روایت بخاری (۱۳۷/۱) و مسلم (۲۸۳/۱)) و نشسته به دو شرط جایز است (و در روایتی دیگر آمده است که حذیفه رضی الله عنه فرمود: رسول الله ﷺ به سوی زباله دانی که پشت دیواری قرار داشت، رفت و مانند ایستادن یکی از شما، ایستاد و ادرا نمود. من از او فاصله گرفتم. آنحضرت ﷺ به من اشاره کرد که نزدیک بیا. من آمدم و پشت سر ایشان ایستادم تا اینکه فارغ شد. بخاری (۲۲۵)، مسلم (۲۷۳). و ابن قیم (رحمته الله علیه) درباره ادرا کردن پیامبر ﷺ در حالت ایستادن گفته است پیامبر خدا ﷺ به این خاطر ایستاده ادرا نمود تا که از نجاستهایی که در زباله دان ریخته بوده خودش را کنار نگه دارد و ادرا به لباسش نرسد. زاد المعاد (۴۳/۱)).

واما حدیث عائشه (رضی الله عنها) که گفت: هر کس که برای شما روایت کرد که رسول الله ﷺ ایستاده ادرا نموده باور نکنید، آنحضرت ادرا نمی کرد مگر در حالت نشسته. این حدیث را نسائی روایت کرده (۲۹) و علامه آلبنی آن را صحیح قرار داده است. حمل بر غالب احوال رسول الله ﷺ می شود، آنچنان که هیئت فتوا جواب داده است. (۴۲۱۳) اگر شخصی ایستاده ادرا کند گناهی بر او نیست ولی مخالف افضل و مخالف غالب احوال پیامبر ﷺ است.:

- ۱- لباسهای خود را به ادرا آغشته نکند.
- ۲- از دید دیگران مخفی باشد.
- نهی شده از اینکه با دست راست قضای حاجت کرد.
- همچنان که ابوقتاده رضی الله عنه از پیامبر ﷺ روایت کرده که: «هرگاه یکی از شما ادرا کرد. آلت خود را با دست راست نگیرد، و با دست راست استنجا نکند، و در ظرف نوشیدن نفس نکشید».
- و حدیث نزد مسلم و دیگران این گونه است: «هیچ یک از شما هنگام ادرا کردن، آلت خود را با دست راست

نگیرد، آن را با دست راست نشوید...». (به روایت بخاری (۱۵۳) و مسلم (۲۶۷)).

وقتی قضای حاجت تمام شد، با سنگ خود را پاک کند.

مکروه است که با استخوان یا سرگین (خشک شده) خود را پاک کند. به خاطر سخن ابوهریره رضی الله عنه هنگامی که پیامبر ﷺ به او گفت: «کمکم کن که چند سنگ پیدا کنم، و استخوان و سرگین نیاور». گفتم: چرا استخوان و سرگین نباشد؟ فرمود: چون اینها غذای جنیان هستند. چون عده ای از جنیان (شهر) نصیبین (که بهترین جنیان هستند) نزد من آمدند و از من توشه خود را خواستند و من از خداوند خواستم که آنها بر هر استخوان یا سرگینی که می گذرند غذای خود را بیابند» (به روایت بخاری المناقب (۳۸۶۰)). و همچنین استنجا با استخوان آدمی نیز ممنوع است.

مستحب است سنگهایی که برای استنجا استفاده می کند، خرد باشد و کمترین آن سه بار می باشد. چون در حدیث سلمان رضی الله عنه آمده است که: «پیامبر ﷺ نهی کرده از اینکه در استنجا از کمتر از سه سنگ استفاده شود». (مسلم (۲۲۳/۱)).

مکروه است که هنگام قضای حاجت سخن گفت: چون در حدیث آمده است که: «شخصی از کنار پیامبر ﷺ می گذشت، بر او سلام کرد و پیامبر جواب نداد» (به روایت مسلم (۳۷۰)). چون پیامبر در حال قضای حاجت بود. و جز در حال ضرورت (مثل نیاز به آب) جواب کسی را نمی داد.

بعد از قضای حاجت دستها را باید شست. به خاطر حدیث: «هرگاه پیامبر ﷺ جهت قضای حاجت می رفت مشک آبی را برای او می آوردند، سپس او استنجا می کرد، ابوداود در حدیث وکیع آورده که بعد از آن دستش را به زمین می مالید، و راوی گفته است که: بعد از آن ظرف دیگری را برای او آوردند و او وضو گرفت». (صحیح ابوداود و آلبنی آن را حسن دانسته است (۳۱۲)).